

СОЦІАЛНА ФІЛОСОФІЯ

РЕГІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ УКРАЇНЦІВ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПОЗИТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

С. І. Голотін

кандидат філософських наук, доцент, НА СБУ

gltn@ukr.net

<https://orcid.org/0009-0009-6494-7256>

[https://doi.org/10.34017/1313-9703-2026-1\(27\)-2\(28\)-22-32](https://doi.org/10.34017/1313-9703-2026-1(27)-2(28)-22-32)

Анотація

Сергій Голотін. Регіональна ідентичність на українцях като важна складова част на позитивната комуникация. Статията е посветена на регионалните особености на Украйна, познаването на които допринася за по-добра комуникация между представители на различни региони. Очертани са основните причини за формирането на тези особености и е определено тяхното значение за изграждането на личността и нейния вътрешен свят. Конкретизирани са факторите от исторически, политически, икономически и друг характер, които са повлияли върху формирането на тези различия. Подчертано е, че пренебрегването или нежеланието да се знаят тези особености, както и начинът, по който са възникнали, и техният реален източник, в практическата дейност водят до недоразумения и дори до конфликтни ситуации, а оттам се превръщат в едно от условията за дезинтеграция на украинското общество, умножават проблемите и затрудняват позитивния диалог между неговите членове. Същевременно се подчертава, че регионалните особености не трябва да се разглеждат като непреодолима пречка, а още по-малко като вредно обстоятелство за по-нататъшното формиране на украинската нация. Посочва се, че познаването на тези особености, тяхното отчитане в процеса на комуникация и уважението към събеседника служат като условие за преодоляване на отчуждеността и недоразуменията.

Ключови думи: регионални особености, етнопсихологически особености, ментални черти, идентичност, родова памет, позитивна комуникация, хармонизиране на обществените отношения, хуманистично измерение на отношенията

Анотація

Сергій Голотін. Регіональна ідентичність українців як важлива складова позитивної комунікації. Стаття присвячена регіональним особливостям України, знання яких краще сприяє комунікації представників різних регіонів. Окреслено основні причини формування цих особливостей, визначена їхня значимість у становленні конкретної особистості, її внутрішнього світу. Конкретизовано, які саме чинники історичного, політичного, економічного та іншого характеру впливали на формування цих відмінностей. Наголошено, що нехтування або небажання знати ці особливості, те як вони виникли, що є їхнім реальним джерелом, у практичній діяльності призводить до непорозуміння і навіть конфліктних ситуацій, а відтак виступає однією з умов дезинтеграції українського суспільства, множить проблеми і ускладнює позитивний діалог між його членами. Разом з тим, наголошується, що регіональні особливості не треба розглядати як непереборну перешкоду, а тим більше шкідливу обставину подальшого формування української нації. Вказується, що знання цих особливостей, їх врахування

під час комунікації, повага до співрозмовника, слугують умовою подолання відчуженості і непорозумінь.

Ключові слова: регіональні особливості, етнопсихологічні особливості, ментальні риси, ідентичність, родова пам'ять, позитивна комунікація, гармонізація суспільних відносин, гуманістичний вимір стосунків

Annotation

Serhii Holotin. Regional Identity of Ukrainians as a Resource for Positive Communication. This article addresses the importance of understanding regional particularities, knowledge of which facilitates communication among representatives of different regions of Ukraine. The main factors contributing to the formation of these peculiarities are outlined, and their role in shaping individual personality and inner world is examined. Particular attention is paid to the historical, political, economic, and other determinants that have led to regional differences. The study emphasizes that neglecting or disregarding these features – their origins and underlying sources – may lead to misunderstandings and conflicts in practical interactions. Such neglect can contribute to social fragmentation, exacerbate existing problems, and hinder constructive dialogue within Ukrainian society. At the same time, regional particularities are not viewed as insurmountable obstacles or detrimental factors in the development of the Ukrainian nation. On the contrary, awareness of these features, their consideration in communication, and respect for interlocutors are presented as essential conditions for overcoming alienation and fostering mutual understanding.

Keywords: regional characteristics, ethno psychological characteristics, mental traits, identity, ancestral memory, positive communication, harmonization of social relations, humanistic dimension of relations

Постановка проблеми. відповідно до другої статті Конституції України за формою державного устрою вона є унітарною державою і, разом з тим, історично сформованою з різних регіонів, які мають свою багатогранну специфіку. Ця специфіка має різні аспекти. Зокрема, мовний, релігійний, економічний, політичний, побутовий тощо. Усі вони суттєво вплинули і на формування етнопсихологічних рис громадян нашої держави. Ця відмінність проявляється у різних ситуаціях між суб'єктами комунікації і подекуди слугує джерелом недовіри, напружених стосунків між ними, упередженого ставлення. Не в останню чергу негативну роль у цьому відіграє й елементарне незнання, а іноді звичайне нехтування історією того чи іншого краю, використання штампів і стереотипів, навмисно чи ненавмисно сформованих медіа чи побутовою свідомістю.

Висвітленню у літературі питання про значення регіональних особливостей в якості умови позитивного діалогу, комунікації, яка здійснюється у багатоманітних сферах професійної діяльності а також у повсякденних стосунках громадян приділяється мало уваги. Тобто розгляд місця народження, тривалого проживання, навчання і роботи у тому чи іншому регіоні, розуміння його специфіки, де відбувалось становлення тієї чи іншої людини як особистості, унікальність її ментальних і психологічних рис, тобто, її екзистенційний вимір, залишається ще недостатнім. Нехтування цим чинником на практиці може призводити до проблем комунікативного характеру, а іноді і конфліктним ситуаціям, яких треба уникати. У той час, як його знання полегшує справу позитивного спілкування і слугує гармонізації суспільних відносин. Саме ця проблема і розглядається у цій статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що науковці України присвятили проблемі регіональних особливостей низку публікацій, у яких розглядаються політичні, етніч-

ні, психологічні, релігійні та інші аспекти проблеми. Зокрема, регіональну ідентичність українців досліджувала В. А. Шеховцова-Бурянова (2021), Н. Горло (2012) розглядала особливості політичної регіоналізації України в контексті впливу глобалізаційних процесів, М. Дмитренко (2012) з'ясовував концептуальні засади регіональної політики України, І. Зварич (2010) – регіональні особливості етнополітичних процесів, О. Кривицька (2001) зосередила увагу на етно-конфліктний потенціал полікультурного суспільства в Україні, на цих аспектах зупиняється й І. Кресіна у своїй праці “Консолідаційні потенції національної ідеї як запобіжника міжетнічних конфліктів” (1999), Ґрунтовне дослідження широкого спектру регіональної специфіки було здійснено і науковим колективом Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України у монографії “*Етнополітичні процеси в Україні: регіональні особливості*” (Панчук М., Євтух В., Войналович В. та ін., 2011).

В цих та інших розробках представлено результати вивчення історичних умов, політичних, економічних, соціальних, демографічних, культурних, конфесійних та інших аспектів етнополітичної регіоналізації суспільного простору України. Вони внесли певні й внесок у дослідження її регіональних особливостей, зокрема, у наявність конфліктів у різноманітних сферах. Але мало хто звертав увагу на необхідність знання і врахування цих особливостей як чинників позитивної комунікації, її гуманістичного виміру. Саме з огляду на це ми і розглядаємо визначену проблему.

Мета статті – розглянути значення регіональних особливостей, які виступають в якості чинників, що формують особу, знання і повага до яких сприяє позитивній комунікації представників різних регіонів України і є важливою умовою їхнього взаєморозуміння.

Методологія дослідження: при написанні статті був використаний метод сходження від абстрактного до конкретного, метод історичної компаративістики, методи порівняння і аналогії, категорії одиничного, особливого і загального, принцип єдності історичного і логічного.

Виклад основного матеріалу. Проблема позитивної комунікації між представниками різних регіонів України є важливим елементом згуртованості українського суспільства. А в умовах повномасштабного вторгнення росії на територію нашої суверенної держави – набуває особливого, важливого значення. Адже не відчуженість і непорозуміння, а єдність думок і дій характеризують рівень зрілості тієї чи іншої нації.

Накопичений протягом не одного десятиліття досвід спілкування, в тому числі і особистий, свідчить про те, що суб'єкти цього спілкування не завжди здатні вести позитивний діалог в силу різноманітних причин і обставин, зокрема, і через численні стереотипи, що були сформовані у радянський період. Між ними, подекуди, може виникати непорозуміння, недовіра, відраза і навіть агресивне, вороже ставлення один до одного. Ця проблема знайшла відображення і у наукових працях українських дослідників, які відзначають її конфліктогенний потенціал.

У науковій літературі, присвяченій питанням регіоналізму, виокремлюють: Західний, Центральний, Південний та Східний регіони. Західний включає в себе 7 областей – Волинську, Рівненську, Львівську, Івано-Франківську, Тернопільську, Закарпатську і Чернівецьку. Деякі дослідники до Західного регіону відносять ще й Хмельницьку область. На думку автора, це не зовсім вірно. З географічної точки зору Хмельницьку область дійсно можна зарахувати до Західного регіону. Але з огляду на історичні обставини, а також релігію, мовні, ментальні та інші культурні особливості між ними існує суттєва розбіжність. Перш за все, вона обумовлена тим, що Хмельницька область не перебувала, ані у складі Австро-Угорщини як Східна Галичина (відповідно, це Львівська, Івано – Франківська, Тернопільська області за виключенням Кременецького, Лановецького і Шумського районів), а також до неї входило Закарпаття і Буковина; ані у складі Другої Речі Посполитої, куди входили знов таки вся Східна Галичина і Волинь (відповідно Волинська та Рівненська області). Після Першої світової війни за умо-

вами Сен – Жерменської угоди 1920 р. Закарпаття було передане Чехословаччині, а у 1918 р. сучасна Чернівецька область анексована Румунією. Натомість на відміну від вище перерахованих областей з початку 20-х років минулого століття Хмельницька область увійшла до складу радянської України. Річки Збруч, Дністер і частково Горинь на багато десятиліть відділили Західні області України не тільки від Хмельницької, але й від усіх інших областей. Саме ці обставини і дозволяють вилучити її з поняття “Західна Україна”, яке набуло не стільки географічного, скільки політичного та загальнокультурного виміру і залучити до Центрального регіону, який у повному складі перебував у радянській Україні. І цим неможливо нехтувати.

Історичний факт тривалого входження Західної України до складу інших держав мав важливе значення і для розуміння причин формування відмінностей у середині самого Західного регіону. “Про Західну Україну як про один цілісний регіон на початку міжвоєнної доби можна говорити лише примружившись” (Грицак, 2024, с. 262), – пише у своїй праці Я. Грицак. Але поступово відбувалось зростання національної самосвідомості, чому сприяла Версальська система – “Кожній нації – своя держава”. Фактично відбулась зміна чотирьох поколінь, які проживали у межах сучасної України, що при всій відмінності неминуче формувало у них відчуття єдності і приналежності до однієї нації. Принцип, за яким існують країни Європейського Союзу – “Єдність у багатоманітності”, цілком можна застосувати і до України. Але і регіональні особливості нікуди не поділись, вони залишаються і самоусвідомлюються нашими громадянами.

Таким чином, на нашу думку, центральний регіон України становлять Хмельницька, Житомирська, Вінницька, Кропивницька, Черкаська, Полтавська, Чернігівська, Київська області і місто Київ. Південний регіон становлять Дніпропетровська, Одеська, Миколаївська, Херсонська, Запорізька області і АР Крим. До Східного належать Харківська, Сумська, Донецька і Луганська області.

Кожен з цих регіонів також має свою специфіку, відмінності у своїх власних межах, яка виражається у національному складі, релігії, мові тощо, що може бути предметом окремого більш детального розгляду у майбутньому.

Багатьом людям в процесі професійної діяльності, поле якої є безмежним чи просто у побуті, під час відпочинку тощо, доводиться контактувати з доволі широким колом людей різних за своїм освітнім рівнем, віком, статтю, а також з людьми різних професій, соціального стану, місцем походження, проживання тощо. Всі вказані чинники приймають участь у формуванні ідентичності людини, її внутрішнього світу, мають для неї значення, що викликає необхідну вимогу відноситись до цього з повагою і розумінням. Адже ми маємо справу з конкретною, живою людиною, духовний світ якої містить багато складових. Зокрема, такою складовою є його “мала Батьківщина”, яка мила і дорога її серцю. Ми знаходимо підтвердження цьому і у народному світосприйнятті, його свідомості. Хто не чув фразу: “Де твій пуп закопаний?”, – коли хочуть з’ясувати походження, глибинне коріння свого співрозмовника. Це також характерно і для усної народної творчості, в тому числі, і пісенної. Багато пісень, які часто звучать по радіо і телебаченню, також свідчать про важливість і навіть певну сакральність місця свого народження, проживання і становлення для конкретної особи. Ось деякі приклади широко відомих і шанованих українським народом пісень: “Моя стежина”, “Ясени” у неперевершеному виконанні Д. Гнатюка, або “Душі криниця”, у виконанні Іво Бобула, чи “Росте черешня в мамі на городі” Анатолія Горчинського. Зараз дуже популярна модерна пісня “Додому” українського гурту “Kalush” переможців пісенного конкурсу “Євробачення”, у якій є слова – “Де би не був, не забуду свій дім”.

Тобто, у свідомості кожної людини глибоко вкорінений його рідний край, його “мала Батьківщина”. Тут відповідно до мети нашої статті справедливо можуть бути застосовані такі універсальні філософські категорії як “одиничне”, “загальне” і “особливе”. Кожне наукове по-

няття відбиває об'єктивну дійсність і не є довільною розумовою конструкцією. В даному випадку поняття “загальне” виступає як родове, поняття “особливе” – як видове, а “одиничне” – як унікальне у своєму роді. В нашому випадку Україна виступає як загальне, відповідний регіон – як особливе, а специфіка в межах регіону – як одиничне. Подібна градація може бути застосована також і в межах одного регіону, коли регіон є загальним поняттям, певні райони регіону виступають як особливе, а конкретний населений пункт – як одиничне.

Саме знання специфіки цього “одиничного” та “особливого” і є дуже важливим для позитивного спілкування. Чому це важливо? Тому, що людина народжується у певному середовищі, яке характеризується власною специфікою. Вона нерозривно пов'язана з цим регіоном, який має свою історію, у свій час входив до складу тієї чи іншої держави, мав відповідний політичний, економічний, культурний виміри, свою соціальну структуру, свої мовні, а також географічні і ландшафтні особливості (Грицак, 2024, с. 260-261). Не в останню чергу має значення і релігійна приналежність. Всі ці аспекти треба розуміти, адже людині притаманна родова пам'ять. В неї є або були батьки, діди, прадіди, які приймали участь у певних історичних подіях, що зафіксовано у фотографіях, родинних переказах, різноманітних документах, сімейних архівах, реліквіях тощо. Коли суб'єкти комунікації виявляють певну обізнаність стосовно регіональної специфіки, а ще більше, щире зацікавлення його особливостями, то це слугує фактором позитивного спілкування. Адже саме безпосереднє, живе спілкування, є надзвичайно важливим моментом розуміння співрозмовника, з'являються спільні теми для розмови, з'ясовуються погляди сторін на різні історичні, політичні події, а також світоглядні позиції. Що в свою чергу сприяє створенню доброзичливої атмосфери і у підсумку слугує добрій справі гармонізації суспільних відносин.

Не дивлячись на те, що об'єктивний процес глобалізації зачепив і Україну, можна стверджувати, що існують і регіональні особливості. Вони закріплені, так би мовити, на генетичному рівні і складають суттєву ознаку особистості, якою не можна нехтувати. Це стосується історії, мови, релігії, фольклору, побутових традицій і навіть особливостей національної кухні.

Причиною регіональних особливостей є включення територій, на яких проживали українці, у склад інших держав, кордони яких неодноразово змінювались, що гальмувало об'єктивний процес створення власної незалежної держави, становлення українського народу, а, згодом, і нації.

Навіть недовгий екскурс в історію дає можливість упевнитись у цьому. Сучасна територія України у минулому постійно перебувала в зоні впливу, а також збройної експансії різних сусідів. Перш за все, це Польща, Велике Князівство Литовське (ВКЛ), згодом Річ Посполита, Австро-Угорщина, Угорщина, Румунія, Османська Порто та її васал Кримське ханство, Московське царство, а пізніше Росія. Окупували нашу територію і німці.

Саме у той час під впливом національного, релігійного, культурного та економічного тиску відбувався процес полонізації, мад'яризації, румунізації, русифікації певної частини українського населення, яке жило у складі різних держав.

Закарпатська область перебувала майже тисячу років у складі угорської держави та Австро-Угорщини, потім фактично з 1918 до 1938 роки у складі Чехословаччини, під час другої Світової війни знов у складі Угорщини, з 1945 року у складі Радянської України, а з 1991 року в українській незалежній державі. Побуває цікава оповідка – “загадка” про жінку з Австро-Угорщини, яка вийшла заміж у Чехословаччині, народила дітей в Угорщині, працювала в радянському колгоспі, а пенсію отримує в незалежній Україні, і при цьому жодного разу не виїжджала за межі свого села (Цигика, 2006, с. 39). А один ерудований дідусь, як зазначає В. Цигика, ще донедавна міг продемонструвати знання чотирьох або навіть п'яти державних гімнів (там само). Угорська влада намагалась мад'яризувати місцеве корінне населення цього краю, заохочувала його перехід до католицизму, протестантизму чи грекокатолицького віросповідан-

ння. Трохи кращі часи настали, коли Закарпаття перебувало у складі Чехословачії, за уряду Томаша Масарика, порівняно з мад'ярським пануванням, але і тоді мешканці цього краю не мали рівних можливостей для свого політичного, економічного і культурного розвитку.

Землі Східної Галичини, починаючи з першої половини XIV століття, потрапляють під владу Польщі, а пізніше після об'єднання з ВКЛ, внаслідок Люблінської унії, стають частиною Речі Посполитої. Після Першого розподілу Польщі вони відходять до Австрії, а згодом двоєдиної монархії – Австро – Угорщини, де перебувають до кінця її розпаду. Після важких але невдалих на той час для української сторони визвольних змагань, внаслідок польської експансії 1920 року і у відповідності до Ризької угоди 1921 року, вони знову майже на 20 років потрапляють до складу Польської держави. Потім входять до складу УРСР, за “перших совітів”, як то кажуть на Галичині, внаслідок пакту Ріббентропа – Молотова у 1939 році. Німецька окупація під час Другої світової війни і знов входження у склад Радянської України за “других совітів” з 1944 по 1991 рік, і, нарешті, проголошення незалежності України у серпні 1991 року поставило крапку у входження цих територій до складу інших держав.

Не менш складні процеси відбувались і на Волині. За середньовіччя її землі входили до складу Великого князівства Литовського, Речі Посполитої, а після Другого розподілу Польщі у 1793 році вони підпадають під владу Російської імперії. Потім знову опиняються під владою Польщі з 1921 року разом з землями Східної Галичини і перебувають там аж до 1939 року. Потім невеликий період радянської влади до 1941 року, німецька окупація і знов входження до складу Радянської України до 1991 року, до отримання незалежності.

Таке тривале перебування земель Галичини і Волині у складі Речі Посполитої супроводжувалось не тільки економічним, національним, але й релігійним утиском. Зокрема, примусовим окатоличуванням, або переходом до уніатської церкви. Але тут треба зауважити про певні суперечливі аспекти. Якщо з моменту впровадження Берестейської унії у 1596 році вона слугувала інструментом полонізації і заувальованого окатоличування в руках польської влади, а за часів Санаційного режиму Ю. Пілсудського навіть розглядалось питання про її повну ліквідацію і перехід до католицизму (Плохій, 2023, с. 315), то пізніше відбулась певна позитивна трансформація. У XIX – XX ст. греко- католицька церква виступила як осередок збереження культурних традицій, мови, національної самосвідомості мешканців Галицького краю і залишається їм дотепер.

Історія земель Північної Буковини, на території якої розташована сучасна Чернівецька область, також не менш строката. З XIV по XVIII століття вони входили до складу Молдавського князівства, майже півтора століття були у складі Австро-Угорської імперії Габсбургів разом з Закарпаттям і Східною Галичиною, але жодна з частин Буковини ніколи не входила до складу Російської імперії. Потім з 1918 року фактично двадцять п'ять років з перервами – у складі Румунії, яка проводила політику гноблення корінного населення. Це був період насильницької румунізації, перетворення українців, що з давніх давен жили на цій землі, на другосортних “straini” (чужинців) у національну меншину, об'єкт постійної національної зневаги. С. Плохій зазначає: “У колишній австрійській Північній Буковині румунський режим, що дедалі більше набував рис диктатури, запровадив обмеження на культурну та політичну діяльність українців, суворіші за ті, які запровадила польська влада на Галичині” (2023, с. 317). Майже 48 років Буковина перебувала у складі Радянської України, а з 1991 року знаходиться у складі незалежної Української держави.

Щодо інших українських земель, а саме: переважної частини Поділля, Центральної, Слобідської України, її Півдня, Криму і Донбасу, то частина з них, довгий час з XVI по XVIII ст. перебувала у складі Речі Посполитої, частина контролювалась Османською Портою та Кримським ханством. Пізніше всі ці території перебували у складі Російської імперії, а потім усі без виключення були у складі Радянської України з двадцятих років минулого століття до

отримання незалежності, зазнавши більшою мірою сов'єтизації та русифікації аніж сім західних областей, які на кілька десятиліть пізніше територіально були включені до складу України. До цього на їхній території не було жодних колгоспів, радгоспів, заборони на підприємницьку діяльність, витіснення церкви і релігії на периферію суспільного життя тощо. Тобто, не було нічого радянського, яке їм було маловідоме і до того ж незрозуміле. Наведемо тільки один приклад з праці М. Тимошика *“Змосковлення Буковини”*, де він звертає увагу на “ідеологічну підготовку” до анексії Буковини і Бессарабії Радянським Союзом у 1940 році. Був випущений перший номер газети “Радянська Буковина”, у якому: “Зверху над логотипом видання про- ставлене обов’язкове і єдине для більшовицької преси гасло “Пролетарі всіх країн єднайте- ся!” Для населення Східної України таке гасло було вже звичним, бо в’їлося в пам’ять фактич- но від початку 20-х років, а для буковинців ще незрозуміле і незвичне” (Тимошик, 2024, с. 183).

Усі ці історичні події зафіксовані не тільки в тих чи інших державних архівних докумен- тах, але й залишили свій слід в народній пам’яті. Вони безпосередньо торкнулися усіх родин у минулому і є частиною їхніх родословних біографій. Фактично, це – персоніфікована історія, яка має свій “власний, сімейний історичний архів”. Його добре знає старше покоління, як ка- жуть “старі люди” і вони передають свої спогади молодому поколінню.

Український народ з честю витримав свій історичний іспит, перетворився у справжню націю, побудував власну державу. Але тривале, спільне проживання в оточенні інших народів неминуче вплинуло на формування певних культурних відмінностей широкого спектру, зо- крема, мовних, релігійних, побутових і, навіть, політичних поглядів. Тобто, існують об’єктивні історичні обставини, які визначають цю відмінність і якими не можна нехтувати, а, навпаки, треба знати їх і враховувати.

Наведемо деякі приклади. Якщо, скажімо, один батько розповідає своїм дітям, що його дід був членом організації ОУН чи воював в лавах УПА, а його прадід пройшов славний шлях вояка УСС (Українські січові стрільці) і загинув у Першу світову війну під час боїв на горі Маківка, або Лисоня, а інший батько розповідає, що його дід брав участь у складі танкового корпусу Радянської (Червоної) армії у вересні 1939 року під час приєднання земель Східної Галичини і Волині до радянської України, а його прадід воював у Першій кінній армії Будьоно- го у громадянську війну, то безперечно і ті, і інші будуть можливо відчувати повагу і гордість за своїх предків, мати різні погляди на події в історії. Чи буде це складовою їхньої родової пам’яті, патріотичного, духовного, морального виховання? Безперечно, буде.

Іноді доводиться чути, що це тільки політики розділяють українську націю на “схід” і “захід”. На мою думку, ця позиція потребує уточнення. Зміст його полягає у тому, що ті по- літики, яких це стосується, використовують те, що насправді має місце в реальності. Інша справа, що вони це використовують у своїх вузьких, партійних, особистих, егоїстичних цілях, надаючи цим регіональним відмінностям абсолютного, ледь не антагоністичного характеру. Вони свідомо чи несвідомо нехтують об’єктивним процесом націотворення, при якому викли- кається до життя і формується єдність інтересів українського народу, його прагнення до са- мостійного незалежного існування, позитивного розвитку, при якому регіональні особливості залишаються, але виявляються другорядними з огляду на спільність інтересів усієї нації, її матеріального і духовного прогресу. І тут знов доречно згадати принцип “Єдність у багато- манітності!”, який слушно доповнити ще одним принципом “Всі різні, але всі рівні!” Саме так виглядає справа з державницьких позицій. Але треба зазначити, що певна недолюга політика подекуди має успіх. Громадяни як споживачі інформації некритично, поверхово, без особли- вого заглиблення в історичні, політичні, релігійні, економічні та культурні особливості регіонів, які до того ж іноді тенденційно подаються заангажованими ЗМІ, формують у своїй свідомості стереотипні, іноді далекі від істини уявлення про мешканців тих чи інших областей, якими по- тім послуговуються у житті, вважаючи їх цілком достатніми і правильними.

У побутових розмовах часто використовується термін “западенці”, або ж, навпаки, “східняки”, що асоціюється з певними відмінними політичними, релігійними, культурними характеристиками. Як вже зазначалось, термін “Західна Україна” перетворився не стільки в географічне, скільки на політичне означення. Її представники в очах обивателя асоціюються з “бандерами”, русофобами, антисемітами, полоножерами, а “східняки”, у свою чергу, з “хохлами”, “сов’єтизованими українцями-москалями”, які втратили дух українства тощо. Під цим приводом до “східняків” зараховуються не тільки мешканці власне самого сходу України. Туди потрапляють усі українці, що живуть за річкою Збруч, і які жили у Радянському союзі до 1939 року. Принаймні така думка часто зустрічалась протягом багатьох десятиліть радянського періоду, а також у пострадянський час.

Ось один реальний, досить характерний приклад. Якось у Вінницькій області місцевий екскурсовод з Ямпільського району, жінка, яка закінчила історичний факультет Дніпровського університету, жалілася автору цих рядків на те, що студенти-однокурсники, вихідці зі східних, центральних областей та півдня України приклеїли їй ярлик – “западенка”, у той час, як вихідці з західних областей “охрестили” її – “східнячка”. І це не випадковість. З подібним доводиться зустрічатись неодноразово, що свідчить про стійкий стереотип, зафіксований у свідомості звичайного обивателя, до того ж, у даному випадку, ще й хибний, тому що Вінницька область не належить до Західної чи Східної України.

Яскравою ілюстрацією певної відмінності, про яку зазначалось вище, є книжка Володимира Павліва “У пошуках Галичини” (2012), яка викликала неоднозначну реакцію читачів і навіть звинувачення у федералізмі. Автор наголошує на *особливій ідентичності* “правдивих Галичан”, яка відмінна від іншого загалу українців. Автор послідовно відстоює теорію ментально-культурної “окремленості Галичини”. Так він пише: “Штучна українізація завдала значної шкоди галичанам, як спільноті західноукраїнського типу, але не змогла остаточно знищити галицької ідентичності” (Павлів, 2012, с. 19). В іншому місці зазначає: “Будучи протягом кількох років “киянином”, я намагався зрозуміти причини зверхнього ставлення наддніпрянців до західняків і навіть переконався в існуванні “наддніпрянського шовінізму” (там само, с. 44).

Звернемося ще до одної публікації, яка написана русинською бесідою, тобто, по українськи – мовою, що має назву: “Мала історія русинів” (2012), яку підготував Іван Поп, на цей раз, представник Закарпатського регіону. У ній він також наголошує на особливому менталітеті мешканців цього краю. На тому, що русини належать до Центральної Європи, що вони завжди тягнулись до західно – європейської культури і моральним цінностям Західної Європи, тому й виробили у собі і свій особливий менталітет як сукупність історичного досвіду, регіональної культури і своєрідні моральні цінності. Наведемо цитату: “Саме тоді, коли у нашому краї володарювали комуністи “пришляки”, трапилось так, що майже три покоління русинської молоді не знали, не сміли знати ані свого імені, ані своєї історії. Їх вчили історії руських царів і деяких українських гетьманів. Вони не сміли знати те, що в них була своя історія, яка жодним чином не зв’язана ані з руською історією, а ні з українською, та й і взагалі з східно-європейською” (Поп, 2012, с. 5). Про це ж пише і М. Заводяк у своїй книзі “Русини карпатські випростуються” (2012), та Д. Поп і Т. Волошин у праці “Історія підкарпатської Руси, через призму християнських ідей” (2010). Як бачимо, ці уривки, а також зміст інших публікацій, свідчать що автори підкреслюють особливість, відмінність історії, культури своїх регіонів від інших областей України.

У ґрунтовному добре відомому широкому загалу дослідженні Ореста Субтельного, професора Йоркського університету (Канада), яке має назву – “Україна: історія” (1993), також приділяється увага історичним особливостям розвитку різних українських земель у післякиївську добу (Субтельний, 1993, с. 8), які отримали свою специфіку, і яка певним чином зберігається і дотепер.

Про спільне та відмінне в українській нації присвячені праці визнаного у цій галузі професора, доктора Володимира Яніва, одного з провідних українських етнопсихологів ХХ століття, який довгі роки обіймав посаду ректора Вільного Університету у Мюнхені. Зокрема, цьому присвячені його "Нариси до історії Української етнопсихології" (2006), де він вказує на "гармонію контрастів" (Янів, 2006, с. 187). Тобто, фіксує різницю, що історично склалась, але наголошує, що вона не може бути перешкодою для формування єдності української нації. Це складний тяглий у часі, а подекуди і суперечливий процес, пов'язаний з неминуchoю консолідацією всієї нації, яка проявляє більшу згуртованість, особливо перед обличчям зовнішньої загрози. Ця об'єктивна закономірність, формування нації з людей, які мають свої етнонаціональні та етнокультурні особливості, також підтверджується чисельними прикладами з історії народів, як Європи, так Азії і Америки (Бурейко, 2012, с. 134).

Такі тонкі, і навіть в певному сенсі делікатні моменти, пов'язані з регіональним особливостями, обов'язково треба враховувати співрозмовникам. Але оскільки в переважній більшості знання такого характеру набуваються спорадично, фрагментарно, то постає питання про власне, систематичне оволодіння ними, що є вкрай важливим і необхідним елементом самоосвіти. В Україні за останні десятиліття незалежності видано багато літератури як науково-академічної, навчальної так і популярної, вивчення якої може суттєво збагатити арсенал знань кожного громадянина нашої держави і мати позитивне практичне застосування.

Висновки. Історичний шлях формування України як незалежної держави, пов'язаний з входженням її територій разом з корінним населенням до складу інших держав, є загалом складним і суперечливим процесом. На цьому шляху відбувалось безпосереднє включення населення у політичні, економічні і загалом культурні процеси, які впливали на формування певних відмінностей поміж українцями, що проживали в різних регіонах країни. Відповідно знання і врахування цієї специфіки є важливим чинником і взаєморозуміння між представниками різних регіонів України, і позитивної комунікації поміж ними, і важливою умовою консолідації української нації.

Література

- Бурейко Н. М. (2012), "Імміграційний фактор етнорасової рекомпозиції сучасної американської нації", *Науковий вісник Дипломатичної академії України*, Вип. 19, с. 133-138.
- Горло, Н. (2012), "Особливості політичної регіоналізації України в контексті впливу глобалізаційних процесів", *Політичний менеджмент*, № 1-2, с. 103-111.
- Грицак, Я. (2024), *Подолати минуле: глобальна історія України*, Портал, Київ, 416 с.
- Дмитерко, М. (2012), "Концептуальні засади регіональної політики", *Освіта регіону*, №3, с. 111-117.
- Завадяк, М. (2012), *Русини карпатські випростуються*, ІВА, Ужгород, 252 с.
- Зварич, І. (2010), "Регіональні особливості етнополітичних процесів у контексті електоральних настроїв українського суспільства", *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*, Вип. 2, с. 41-47.
- Кресіна, І. (1999), "Консолідаційні потенції національної ідеї як запобіжника міжетнічних конфліктів", *Етнополітичні конфлікти у посттоталітарному просторі, Український фінансовий інститут менеджменту і бізнесу*, Київ, с. 246-250.
- Кривицька, О. (2001), "Етноконфліктний потенціал полікультурного суспільства", *Наукові записки (Серія: Політологія і етнологія)*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, Вип. 15, с. 51-54.
- Павлів, В. (2012), *У пошуках Галичини: публіцистика і есеїстика*, ЛА "Піраміда", Львів, 144 с.
- Панчук М., Євтух В., Войналович В. та ін. (2011), *Етнополітичні процеси в Україні: регіональ-*

- ні особливості, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, Київ, 396 с.
- Плохій, С. (2023), *Брама Європи*, Книжковий клуб "Сімейного дозвілля", Харків, 512 с.
- Поп, Д., Волошин, Т. (2010), *Історія Підкарпатської Русі через призму християнських ідей*, Ужгород, 296 с.
- Поп, І. (2012), *Мала історія русинів*, "Карпатська вежа", Ужгород, 186 с.
- Субтельний, О. (1993), *Україна: історія*, Либідь, Київ, 720 с.
- Тимошик, М. С. (2024), *Змосковлення Буковини 1940-1990. За документами архівів, та матеріалів преси, У 2-х книгах. Кн. Друга: "Перо і мікрофон як зброя"*, "Академія", Київ, 528 с.
- Цигика, В. В. (2006), *Дорогами і стежками Закарпаття*, Ужгород, 133 с.
- Шеховцова-Бураянова, В. А. (2021), "Особливості регіональної ідентичності українців", *Актуальні проблеми філософії та соціології: Науково-практичний журнал*, Вип. 29, с. 54-58.
- Янів, В. (2006), *Нариси до історії української етнопсихології*, Знання, Київ, 341 с.

References

- Bureiko N. M. (2012), "Immigration factor of ethnoracial recomposition of the modern American nation" ["Immihratsiyni faktor etnorasovoi rekompozitsii suchasnoi amerykanskoï natsii"], *Scientific Bulletin of the Diplomatic Academy of Ukraine*, Vol. 19, pp. 133-138 [in Ukrainian]
- Dmyterko, M. (2012), "Conceptual principles of regional policy" ["Konceptual'ni zasady' regional'noyi polity'ky"], *Education of the region*, No. 3, pp. 111-117 [in Ukrainian]
- Gorlo, N. (2012), "Features of political regionalization of Ukraine in the context of the influence of globalization processes" ["Osobly'vosti polity'chnoyi regionalizatsiyi Ukrayiny' v konteksti vply'vu globalizatsiyni'x procesiv"], *Political Management*, No. 1-2, pp. 103-111 [in Ukrainian]
- Hrytsak, Ya. (2024), *Overcoming the past: the global history of Ukraine* [Podolaty' my' nule: global'na istoriya Ukrayiny'], Portal, Kyiv, 416 p. [in Ukrainian]
- Kresina, I. (1999), "Consolidation Potential of the National Idea as a Preventer of Interethnic Conflicts" ["Konsolidacijni potentsiyi nacional'noyi ideyi yak zapobizhny'ka mizhetnichny'x konfliktiv"], *Ethnopolitical Conflicts in the Post-Totalitarian Space*, Ukrainian Financial Institute of Management and Business, Kyiv, pp. 246-250 [in Ukrainian]
- Kryvytska, O. (2001), "Ethnoconflict Potential of a Multicultural Society" ["Etnokonfliktny'j potencial polikul'turnogo suspil'stva"], *Scientific Notes (Series: Political Science and Ethnology)*, Institute of Political and Ethnonational Studies of the NAS of Ukraine, Vol. 15, pp. 51-54 [in Ukrainian]
- Panchuk M., Yevtukh V., Voynalovych V. Et al. (2011), *Ethnopolitical Processes in Ukraine: Regional Peculiarities* [Etnopolity'chni procesy' v Ukrayini: regional'ni osobly'vosti], Institute of Political and Ethnonational Studies named after I. F. Kuras NAS of Ukraine, Kyiv, 396 p. [in Ukrainian]
- Pavliv, V. (2012), *In Search of Galicia: Journalism and Essays* [U poshukax Galy'chy'ny': publicy'sty'ka i eseyisty'ka], LA "Pyramida", Lviv, 144 p. [in Ukrainian]
- Plokhii, S. (2023), *The Gate of Europe* [Brama Yevropy'], Book Club "Family Leisure", Kharkiv, 512 p. [in Ukrainian]
- Pop, D., Voloshyn, T. (2010), *History of Subcarpathian Rus through the prism of Christian ideas* [Istoriya Pidkarpats'koyi Rusy' cherez pry'zmu xry'sty'yans'ky'x idej], Uzhgorod, 296 p. [in Russian]

- Pop, I. (2012), *A Short History of the Rusyns* [Mala istoriya rusy`niv], "Carpathian Tower", Uzhgorod, 186 p. [in Ukrainian]
- Shekhovtsova-Buryanova, V. A. (2021), "Features of the Regional Identity of Ukrainians" ["Osobly`vosti regional`noyi identy`chnosti ukrayinciv"], *Current Problems of Philosophy and Sociology: Scientific and Practical Journal*, Vol. 29, p. 54-58 [in Ukrainian]
- Subtelny, O. (1993), *Ukraine: History* [Ukrayina: istoriya], Lybid, Kyiv, 720 p. [in Ukrainian]
- Tsyhyka, V. V. (2006), *Roads and Trails of Transcarpathia* [Dorogamy` I stezhkamy` Zakarpattya], Uzhgorod, 133 p. [in Ukrainian]
- Tymoshyk, M. S. (2024), *The Muscovite Bukovina 1940-1990. According to archival documents and press materials. In 2 books. Book Two: "The Pen and the Microphone as a Weapon"* [Zmoskovlennya Bukovy`ny` 1940-1990. Za dokumentamy` arxiviv, ta materialiv presy`. U 2-kh knyakh. Kn. Druha: "Pero i mikrofon yak zbroia"], "Academy", Kyiv, 528 p. [in Ukrainian]
- Yaniv, V. (2006), *Essays on the History of Ukrainian Ethnopsychology* [Nary`sy` do istoriyi ukrayins`koyi etnopsy`xologiyi], Knowledge, Kyiv, 341 p. [in Ukrainian]
- Zavadyak, M. (2012), *Carpathian Rusyns are straightening out* [Rusyny karpatski vyprostuiutsia], IBA, Uzhhorod, 252 p. [in Ukrainian]
- Zvarych, I. (2010), "Regional Peculiarities of Ethnopolitical Processes in the Context of Electoral Moods of Ukrainian Society" ["Rehionalni osoblyvosti etnopolitychnykh protsesiv u konteksti elektoralnykh nastroiv ukrainskoho suspilstva"], *Scientific Notes of the I. F. Kuras Institute of Political and Ethnonational Studies of the NAS of Ukraine*, Vol. 2, pp. 41-47 [in Ukrainian]

© **Сергій Іванович Голотін**